

Szükség van egy épületre, ahol az intézmény vezetősége székelne, a könyvtárral, orvosi rendelővel, gyógytárral. Innen azonban sűrű kiszállásokban állandóan fent kell tartani az érintkezést minden, a legtávolabbi tanyával is. Mind a központban, mind a kiszállások alkalmával minden ügyes-bajos dologban, jogi, egészségügyi, gazdasági stb. téren, segítségére kell lenni a tanyai népnek. Végül ide tartoznak összejövetelek, előadások rendezése, mint népnevelési munka. Pontos a füzet befejező része, mely részletezi, milyen képességeket kíván ez a munka a vállalkozótól. Mert a jó szándék nem elég, az illetőnek testileg, lelkileg bizalomkeltőnek kell lennie, értenie kell a nép nyelvén és főként rendelkeznie kell mindazokkal az ismeretekkel, melyekkel a parasztember rendelkezik, mert különben nem veszik a tanyák közt semmibe.

Szívből kívánjuk, hogy ez a lelkes és józanul kidolgozott programmal mielőbb megvalósuljon.

Joó Tibor.

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Keyserling ítélete az európai népekről és Európa hivatásáról.

A trianoni békediktátumnak és az azt követő küzdelmes évek tapasztalatának minden magyar szemét ki kellett nyitnia az előtt a tény előtt, hogy Magyarország a külföldnek, még a Magyarországon kívüli Európának is *terra incognita*. Vagy semmit sem tudnak róla, vagy jobbot volna, ha semmit sem tudnának. A semmittudás közömbösséget, Magyarországnak egy keleteurópai, germán provinciaként való felfogása, vagy a magyaroknak a szlávokkal, máskor meg a cigányokkal való azonosítása, a magyar társadalomnak egy kultúra nélküli, ma is a pusztán betyárkodó, vad, lovas nép „romantikus” képével való felcserélése azonban súlyosabb következményeket von maga után. A közömbösség megtörése, az ellenséges propaganda „átértékelésének” itt nem részletezhető torzításában elcsúfított magyarságtól elidegenített külföld rokonszenvének az *igazi magyarság* részére való megnyerése nemcsak a magyar diplomácia feladata, hanem olyan munka, melyet egyúttal az egész magyar társadalom segítő érdeklődésének kell kísérnie.

A félreértések és megtévesztések homályából napfényre törekvő magyarság ezért örömmel kell, hogy felfigyeljen a híres darmstadti filozófus, *Keyserling* múlt év folyamán napvilágot látott és még ugyanazon évben második kiadást is megért „Európa spektruma” című műve megjelenésére, amely mű az egyes európai népek jellemzése közben behatóan foglalkozik a magyarság jellemével, hivatásával, Európára és az emberiségre vonatkozó jelentőségével.¹ De érdemes megismernünk e művet nemcsak azért, hogy tudjuk, mit írnak rólunk egy nagy érdeklődést kiváltó és a magyarságról az összes népeknek hírt vivő könyvben, hanem figyelemre méltók *Keyserlingnek* a többi európai népről adott jellemrajzai is, melyeket a filozófus az egyes országokat személyesen

¹ Graf Hermann *Keyserling*: Das Spektrum Europas. (2. Auflage. Heidelberg, 1928. Niels Kampmann. 491 l. 8°.) — A mű két kiadása 10,000 példányszámra rüg.

felkeresve, közvetlen megfigyeléseiből, impresszióiból alkotott. Kövesük tehát, ha itt csak nagy vonásokban tehetjük is, *Keyserlinget* végig Európa térképén, s nézzük, milyen szerepet tulajdonít magyarságunknak az európai együttesben!

* * *

Az első nép, melyet *Keyserling* bemutat, az angol. Az angol, a britt szigetek benszülöttje már hazájának földrajzi helyzeténél fogva is a kontinentális Európa népeitől eltérő fejlődésen ment át, eltérő jellemmé alakult. Ez angol jellem *Keyserling* szerint abban különbözik leginkább a kontinentális európaiktól, és ép a franciától, meg a némettől, hogy meghatározottságát nem a tudattól, az értelemtől, hanem a tudattalantól, az *ösztöntől* nyeni. Az ösztönnek pedig a keresgélő és tévedésekbe bonyolódó értelemmel szemben az az előnye, hogy tévedhetetlen *biztossággal* érvényesíti az életösszefüggésben azt, ami szükséges és helyes, miként azt az állatok élete is mutatja. Ebből az ösztönszerű, állatszerű meghatározottságból magyarázza *Keyserling* az angol psziché előnyeit és hátrányait. Előnyeit a gyakorlati életben, a politikai vezetés terén, a társadalmi összeműködésnek az *egyéniség* jogait és a közösség *hagyományait* szerencsés egyensúlyban tartó, természetes szabályozódásában. Ezen a téren az angol minden más nép felett áll a szükséges tennivalókat ösztönszerű biztossággal eltaláló *főlényességével*, mint a „politikai állat“ (*ζῷον πολιτικόν*) ideálja. És hátrányait a mindig csak a *gyakorlatira*, a megvalósíthatóra irányuló érdeklődésnek a korlátozottságában, az önmagáért végzett elméleti munka jelentőségének, a szellem öncélúságának fel-nem-ismerésében, s ezzel összefüggőleg a szubjektív reflexió elhanyagolásából származó érzelmi szegénységben. Megjegyzendő, hogy az inzulaner angol az 1914 óta bekövetkezett történeti fejlődéssel mind közelebb jut *Keyserling* szerint a kontinentális európaihoz, hogy minden népet felülmúló *átalakulási képességével* az új életviszonyoknak megfelelő új életformát találjon magának. Az előbbi pozitívumokban és negatívumokban körülhatárolt jelentésképlet azonban példát-adóan foglhatni továbbra is Európában, miként hat a klasszikus görögség a klasszikus görög nép átalakulása, megszűnése után.

* * *

A franciát az angollal szemben az jellemzi, hogy nem a tudattalan, az ösztön, hanem az értelem, a *szellem* a meghatározó alapja. Ez a szellem mindenütt arra törekszik, hogy a maga számára megfelelő megnyilatkozási formákat teremtsen a *valóságban*. A legnagyobb szellem, a legmélyebb bensőségeség sem jelent ugyanis önmagában véve kultúrát, a kultúra síkjába csak az tartozik, ami a valóságban kifejezésre jut, formát nyer. Ebből a szempontból tekintve a francia az európai kultúra legmagasabb megnyilvánulása. Az európai kultúra eredményei benne leg-tökéletesebb szimbólumra, világosságban mások által el nem ért, általánosan érthető *formákra* találtak. Innen a francia formák vonzó ereje, a francia *kultúra* világalma. Ebbe az összefüggésbe tartozik a francia szellemi életnek az a sajátos helyzete, hogy uralkodó jelentőségre az európai szellemi életben mindig akkor tett szert, mikor a kultúrának valamely fejlődési korszaka *beteljesüléséhez*, befejezéséhez közeledett. Akkor nem volt nép, mely a kulturális fejlődés elért eredményeinek tö-

kéletesebb megjelenési formát tudott volna adni, mint a francia; míg új kultúrát kezdő, átmeneti korszakokban (s a miénk is ilyen) a francia háttérbe szorul. — A francia természet jellemzésénél lényeges továbbá a francia jellem *sztatikus* természetének felismerése, mely a *változatosság* keresése és kodvelése mellett is, sőt ép az által mindig fenntartotta magát. Míg azok a népek, melyeknél a változatosság hiányzik, időnkint forradalmi átalakulással tönnek ki életük egyhangúságából, a francia mindig hű maradt önmagához, s forradalma is csak *sztatikus* egyensúlyának helyreállítása érdekében történt. A francia lényegében *konzervatív*. — Végül jellemző a franciára erős *provincializmusa*. Csak otthon érzi magát biztosan s érthetetlen, sőt ellenszenves minden előtte, ami a francia felfogással nem egyezik, ami a francia nézőponton kívül esik. Ide tartozik az is, hogy erkölcsi felfogása a keresztyénség előtti erkölcs, mely csak a franciára és a franciák „vendégbarátaira“ bír pozitív jelentőséggel, *másokkal*, a „barbárokkal“ szemben azonban minden kíméletlenséget, kegyetlenséget megenged. Ezért nevetséges a francia világhatalmi törekvése. Ami az egész világon magát otthon érző s az embereket fölényes biztossággal, de egyúttal megfelelő tapintatossággal vezetni tudó angolnak természetes, az sem neki, (s mint látni fogjuk) sem a németnek nem sikerülhet... Ez a francia a maga forma-teremtő tehetségével, *sztatikus* egyensúlyozottságával, erős valóságérzéssel, ősnégi kultúrtradiciókat fenntartó erejével *Keyserling* szerint egy olyan hatalom, mely ha időnkint vissza is szorul, mindig vezetője lesz a kultúrmépeknek, mikor a történet ritmusa a maga váltakozó árában annak kedvező feltételeit megismétli.

* * *

A gazdag francia természet után *Keyserling* útja a spanyol sivatagba vezet. Milyenek ennek a sivatagnak a lakói? A sivataglakó általában rideg, komoly és akaratos. A férfiúi erő és *férfiúi bátorság* előtte mindennél többet jelent. Hiszen a sivatagban az ember a maga erejére van utalva, veszélyekben magának kell önmagán segítenie. Ezt tapasztalhatjuk az Afrika pusztaságain élő beduinoknál s ezt a spanyoloknál is. Spanyolország Afrikára emlékeztető sivatagos természetével közelebb áll Afrikához, mint Európához. S ez nemcsak földrajzilag értendő. — A sivatag a maga pusztaságában élet után sóvárog, a sivataglakó spanyol *életéhes*. Sóvánogja és igenli az életet s az élet jegyét, a vért, de tudatában van az élet tragikuma, az élők nyomában vágató halál, s ezért az étellel a halált is igenli, a vérrel a vér-ontást is (a bikaviadalok szeretése). A spanyol életérzés tehát nem a szellemre, hanem első sorban a *testre* vonatkozik. A szellemet mint testté vált ígét hiszi, mikép arra őt a katolikus dogma is ránevelte. A spanyol lényegében *katolikus*. A test és szellem egysége a meglevő tragikus életérzés mellett a tudatban azonban legtöbbször meghasad. Eredménye: *Don Quixote* és *Sancho Pansa*, mint az extrém irrealizálás és az extrém realizálás pólusai, melyek minden spanyolban benne rejlenek. A spanyol élet e két pólus közt hullámzik... Mit jelent a spanyol az európai szintézisben? A választ *Keyserling* Oroszországnak, Európa másik határországának idevonásával adja meg. Az orosz irodalomnak Európára tett óriási hatása onnan érthető, hogy az oroszban nincsenek meg azok a benső fixálódások, melyek az európai lelket konstituálták. Az orosz nem élt át sem középkort,

sem renaissancet. Minthogy pedig a fixáltságban meg van kötve a teremő erő, minthogy belőle semmi új nem nőhet ki, az európai fixáltságot alig ellemsúlyozhatta volna jobban valami, mint az orosz szellem. Oroszország ezen hivatását azonban már betöltötte, a régi fixálódások nem sokat számítanak. A változásokban túlon túl-gazdag Európának most másra van szüksége. S ezt a mást jelenti, legalábbis részben, Spanyolország. Spanyolországot az európai szellem két forrása, Logos-a és Ethos-a közül az utóbbi hatotta át erősebben. Ebből az Ethos-ból sarjadt ki az emberi méltóságnak az a tudata, mely a spanyol *magatartást* megteremtette. A méltóságnak, a magatartásnak megnyilvánulásai sehol sem jelentenek annyit, mint Spanyolországban. Ez a Spanyolország ma példát kell hogy adjon a magatartását elvesztett többi Európának, hol minden mozgásban, átmenetben van, s a nemesi formák fennállásának előfeltételei mindinkább eltűnnek. Példája annál inkább hathat, minél inkább nyilvánvalóvá lesz a radikalizmus szellemének csődje.

* * *

Egészen más kép tárul elénk Németországban. Ez az ország a *tudósok* hazája. Nem azért érdemli meg e nevet, mintha másutt nem volnának kiváló, vagy kiválóbb tudósok, hanem azért, mert sehol a tudós nem jelent annyit, mint Németországban. S egy ország jellemzésénél az a döntő, hogy az érdeklődés súlypontja mire van beállítva. A német tudósoknak a német életben elfoglalt ezen kitüntető helyzete szorososan összefügg a német *idealizmusával*. A német előtt a képzet, az idea mindennél fontosabb. *Keyserling* mint jellemzőt idézi egy angol nyilatkozatát: „Ha két kapu volna, melyek egyike azt a felírást viselné: bejárat a mennyek országába; míg a másika ezt: bejárat a mennyek országáról tartott előadásokhoz, — az összes német a másodikon tudalma keresztül“. A német egy sajátos világot, egy képzetvilágot alkot maga körül és abban él. Gondolatait, ötleteit nem tartja magában, hanem azonnal kivetíti, maga elé állítja, képzetté alakítja. Ezért azok nem is hathatják át mélyebben egész organizmusát. Innen van az, hogy míg ismeretvilága folyton differenciálódik, gazdagodik, érzésvilága, személyisége *primitívve* válik. A német szentimentalizmusnak, lírizmusnak, a „német *kedélyességnek*“ ez a magyarázat alapja. — A képzetnek a valóságnál való többretartásának idealisztikus gondolata a németnél oly módon érvényesül, hogy a német benne *öncélt* lát. Az ismeretet önmagáért keresi, a dolgokat önmagukért kutatja. Ebből a felfogásból születik meg a német *szakember*, a szakszerűségnek az a felfogása, melyre csak a német képes, midőn a *tárgyat* egyedül önmagáért vizsgálja, minden személyi mozzanatot kiküszöbölésével magát teljesen a tárgynak szenteli. — Ha ezen jellemvonásokhoz még hozzákapcsoljuk *Keyserling*nek azt a megállapítását, hogy minden német *individualista*, egy önmagába zárt világ (gondoljunk a német *Leibniz* monadológiájára!); előttünk áll nagy vonásokban a német jellem, amint az *Keyserling* szemében visszatükröződik . . . Az eképp megismert német jellemből magyarázza *Keyserling* a német-ség hátrányait és előnyeit. Hogy Németországban a tudósoknak döntő szerepe van, meglátszik a német politika baklövéssein. A tudós képzeteinek világában élve, ritkán képes a valóság teljességének elfogulatlan megítélésére s azért a tudós német nép ak-

kor haladt legjobban előre, mikor született vezérek, nemtudós arisztokraták kormányozták. A németységnek szüksége van arisztokrata vezetőkre. A demokrácia által mindenkinek nyújtott *külső* szabadsággal nem tud mit kezdeni. Az elvesztett helyet új kötelékeket keres szervezeteiben, egyesületeiben. (A német egyesületesdi.) Mint *introvertált gondolkodási típus* a külső valóságban *gyámoltalan*. Csak ha arra való vezetők szabályozzák külső életét, tudja *belső* szabadságát teljesen felhasználni a szellemiség szolgálatában. S a német a *szellemiség* népe. Ezen a téren ép úgy első, mint a francia a kultúrában, vagy az angol a politikai vezetés terén. — Mint a szellemiség népe, a németiség *kiváló egyeseket* termel ki. A szellemi haladás teremtői mindig kiváló egyesek. Németországban igazán csak e kiváló egyesek számítanak. Ily kiváló egyeseket más nép alig hoz létre. De másfelől igaz az is, hogy a német átlag alatta van a francia, angol, vagy amerikai átlagnak. Mert a tudósnál igazán csak a nagy tudós számít; tudós hajlamú, kis tehetségek, bámmily hasznos szerepük is van az ismeretterjesztés terén, a szellem szempontjából nem sokat jelentenek s mint emberek félszegek; gyámoltalanabbak a többi embertípusnál. — Végül: a német individualizmusból ered a német *partikularizmus*. A német széthúzó, nem ismer igazi közösséget. Ezért ír és sír annyit a közösség mellett. Individualizmusát kompenzálja azonban a német természet *univerzalizmusa*. Egy nép sem képes az emberit, a *humanumot* a maga egyetemességében annyira átélni és feltárni, mint ő. A mindinkább erősödő nacionalista gondolattól uralt Európában ezért a német szellemre vár a hivatás, hogy a nacionalizmus kilengéseit a nemzetek-fölötti, európai eszmével kiegyensúlyozza. Ezekkel a képességekkel a *dinamikus* jellemű német ma mindinkább előre-tör, mint egy nép, mely befejezettséget, célt sohasem ér, hanem célját ép a keresésben, a munkában találja. (*Lessing*.) A történet most neki dolgozik.

* * *

Németországból *Keyserling* kíséretében Olaszországba jutunk. Olaszország egyike Európa legrégebb kultúrországainak. Ami az idegennek benne mégis feltűnik, az a minden *dekadenciától mentes* természetesség és egészségesség, mely az olasz népet jellemzi. Nem egy kifáradt, a fejlődés folyamán erejét elfhasználó néppel találkozunk Itáliában, hanem egy olyan néppel, amely a növényzet évenkénti megújulásához hasonlóan újból és újból megfiatalodik s *ős-természetességgel* jelentkeznek. Természetes magától-értetődöttséggel szabályozódik az olasz társadalom élete is. Az olasz nem individualista, mint a német, hanem „*piacion élő*” nép, mint a régi görögök. Míg a német folyton *keresi* a közösséget, az olasz természetesen *benne van* és él. — Az olasz a római szellem, a *római tradíciók* örököse. Róma uralmát az jellemezte, hogy az mindig egy városnak volt az uralma, amely nem rómaizálta el a meghódított városokat, csak belevonta a maga állami organizmusába — sajátos egyéniségük meghagyásával. Ebből a római örökségből két dolog magyarázható. Az egyik az olasz *regionalizmus*. Az olasznak nincs egy olyan városa, mint a franciáknak Párizs, ahol az egész francia élet összpontosul és beteljesedik, hanem az olasz vagy velencei, vagy firenzei, vagy szicíliai stb. Másodsor: Az olasz kultúra regionalista ugyan, de mégis *városi*. Arisztokráciájuk is városlakó. Még a leguniverzálisabb képlet is,

melyet az olasz szellem teremtett, t. i. a katolicizmus, egy városhoz van kötve: Rómához. — Az olasz regionalizmusával függ össze a *személyes vonatkozásoknak* az olasz életben való nagy jelentősége. Erre például vehető a fascizmus. A fascizmus ép oly rendet és fegyelmet teremtett, az államot ép oly tekintélyhez juttatta, mint a porosz ébatizmus. Míg azonban a németnél mindig a tárgy, a tárgynak való odaadás az első, a fascizmust a „respublikáért“ való személyes szenvedély mozgatja — akárcsak a régi rómaiak. Itt minden, ami történik, végső indítékát valamely személyiségtől nyeri. A fascizmus *Mussolini* személyén alapul, *Mussolini* hatalma pedig azon, hogy ezer és százezer kis *Mussolini* ugyanúgy érez, mint a vezér. A nagy személyiségeknek az olasz életben való rendkívüli jelentőségével a másik oldalon együtt jár az olasz tömegek rendkívüli befolyásolhatósága. Olaszországban vagy egy nagy személyiség, vagy titkos társaságok kezében van a hatalom, melyek energikusságuk és mozgékonyosságuk arányában lesznek úrrá a magyon könnyen alakítható tömeg felett. — A regionalista olasz, ha kisebb körének intimitásából kilép, elveszti otthoni biztosságát, természetességét és *színészieskedni* kezd. A „panem et circenses“ ma is jellemző rá. Az olasz vagy színészieskedik s a színész játékában vezetni le másutt megakadályozott tevékenységi ösztönét, vagy kenyeret keres. S ahol nem játszik, ott ridegen megfontolt, mint a mindennapi kenyérért folytatott küzdelemben. Minthogy az olasz a kenyér vagy színház mellett más választást nem ismer, a szellemi élet igazi jelentőségét sem tudja felfogni. Ezért, ritka kivételek magy alkotáraitól eltekintve, az olasz átlag rideg pozitívista. — A *fascizma* Itália egy új Itália, mely a régivel teljesen felszámolt. Jelentősége nem abban áll, hogy a liberalizmusnál értékesebb eszméket hozott. Ennek inkább az ellenkezője igaz. Hanem, hogy a rutinirozottsággá merevedett liberális politika kiöregedett szervei helyére *új, heroikus szellemet* teremtett. A routine minden élet ellensége. Németországot a demokrácia szabadította meg tőle, az hozta mozgásba az állami életet. Az olasz államot a fascizmus újította meg. S a fascizmus élni fog, míg szelleme bürokratizmusná nem szárad össze. — Ez az Itália a világháború utáni Európában, mely a keresztyénség utáni Európának is mondható, az *antik pogányság* elvének a megtévesztője. A szellem és a test dualizmusát nem ismerő, az életet a maga természetes teljességében fogadó és élő új ember jelentkezik benne. Ennyiben hasonlít a bolsevista tipushoz. Csakhogy míg az orosz kollektívizmus az embert állattá süllyeszti le, egy horda egyéniség nélküli tagjává, Olaszország egyéniségeket, személyiségeket nevel és fog össze egy szerves egésszé. Ez az *Ethos-ban* gyökerező olasz szellem eredménye.

* * *

A keyserlingi spektroszkóp következő tárgya a magyar. A magyar természetet *Keyserling* a magyar zenéből kiindulva igyekszik megérteni. A magyar mint harcos, *hódító* nép mutatkozik Európában, zenéje a pihenő harcos szórakozása. Legszigorúbb ritmus és formákba nem fogható szabad csapongás váltakoznak benne, a nomád lovasok zárt előretörésére és szétzúgó visszavonulására emlékeztetően. Ennek a zenének igazi tolmácsolója a magyar cigány. Az összes népek cigányai közül csak a magyar cigány tud így játszani, kinek lelkét a magyar természet inspirálja. Ez a magyar a mai Európa *legarisztokratikusabb* népe. —

Miben áll az arisztokrata igazi jelentősége? Az arisztokrata tudatának súlypontja az ő egyedüliségén nyugszik. Tudja, hogy az a *kvalitás*, amelyet ő képvisel, másodszor nem fordul elő. Ezért nem hasonlítgatja össze magát mással és irigységet nem ismer. Az irigység a demokrácia egyenlőségi igényének a következménye. Az arisztokrata továbbá megköveteli a *hierarchiát*, mert követeli a legjobbak (*ἀρίστοι*) uralmát s mindennek a hozzájuk viszonyított minőség szerinti rangsorozatban, egy hierarchikus sorozatban való elhelyezését. Az arisztokrata a *felelősséget önmagában hordja* s mint ilyen meghatározó erő a társadalmi életben és a történetben. A népek fejlődésük legmagasabb fokát mindig az arisztokrata szellem uralma idején érték el, akár királyságban, akár köztársaságban érvényesült az arisztokrata szellem. Az arisztokrácia ellenlábasa, a demokrácia ezzel szemben „egy kozmikus tévedés”. Mert akárhogy is vesszük, az emberiség kvalitatíve differenciált. „Nem mindenki képes mindenre”. A demokrácia egyenlőségi dogmája, mely mindenki mindenre való képességének illúzióját táplálja, az életben a legnagyobb szerencsétlenségeket szüli s a lelkek állandó irigységének a forrása. A demokráciának jogosultságát a tömegek anyagi és szellemi nivójának emelését célzó követeléseiben nem lehet tagadni. Ezen törekvései bizonyára meg is fognak valósulni. De a demokrácia nem lehet az utolsó szó. *A jövő az arisztokráciáé*, mely ma egyedül Magyarországon bír igazi jelentőséggel. Innen a magyarság *nagy jövője* s példaadó jelentősége egész Európára nézve. — A magyar arisztokrata nem azonos az angol gentlemannal. A gentleman átmeneti típus: arisztokrata ideál mindenki számára. A magyar arisztokrata nem ez a szociális ideál, hanem a *grandseigneur*, ki magasra kiemelkedik a tömegeből s a maga szélesebb látókörével, természetes fölényességével annak igazi vezére. Ebből nem következik, hogy Magyarországon az arisztokrata elvnek csak az arisztokraták a képviselői. Ellenkezőleg: a nép maga is úri jellemű s mint ilyen az arisztokratákban a maga természetes vezéréit és reprezentánsait látja.² — Hogy a valóság az ideálnak sokban adós, *Keyserling* figyelmét nem kerüli el. Hiszen ő hangsúlyozza, hogy a jelentéktelen emberek minden típusnál óriási számbeli fölényben vannak a jelentéktelenségekkel szemben. *Keyserling* szerint a magyar arisztokrácia sem az a született vezér már, ami volt. Végső felelősségét elvesztette, s nagy értelmi képességei és pompás temperamentuma mellett is lelkiileg sajátságosan primitív. Ezekből érthető, ha egy részük szélsőséges játékokba, fantasztikus politikába tévedt. (Példa: *Károlyi Mihály*.) A magyar társadalomnak egyébként is rendkívül súlyos problémái vannak. Az arisztokrata és a paraszt közt fennálló túlságos nagy távolság nagy veszélyesebb, mert a magyar középosztályt a világháború minden más nép középosztályánál jobban tönkre tette. A magyarság száma kicsiny, ellenségek tömegétől övezve, helyzete veszélyeztetett. *Keyserling* mégis hisz a jövőjében, mert a *hódító turáni vérből* sarjadt magyarság szerinte *fölényben van össze s szomszédjával szemben* s politikai ravaszságban sem marad el mögöttük.

² *Keyserling* itt felveti azt a problémát is, mi az oka annak, hogy a *nagytehetségű* magyar az emberiségre nézve jelentős szellemi alkotást nem igen hozott létre. Az oka ennek szerinte abban van, hogy a magyar legjobb erőit semmiségekre, meddő, politikai debattirozásra fecsérelt el, s közben az alkotó észrevétlenül marad, vagy elpusztul.

Igy minden hiánya mellett példát fog tudni mutatni az új Európának. Az élő példa, ha nem is tökéletes, mégis jobban hat, mint a csak elképzelt ideál.

* * *

Az arisztokrata magyarral *Keyserling* a svájciit állítja szembe, hogy az által a svájci *kispolgárnak*, a svájci *bourgeoisnak* típusát jobban kidomborítsa. Svájc ma egy tragédiának a színtere, mely annál súlyosabb, mivel a svájci maga nem érzi, nem tudja. A tragikum abban rejlik, hogy Svájc egy hősi korszak után *megállott a reformációnál* s ma olyan eszméket képvisel és hirdet Európa népeinek, amelyek már közjovóra lettek s így a fejlődés további céljainak nem szolgálhatnak. Értjük alatti a svájci *liberalizmusát*. Nincs jobb véleményvel *Keyserling* a svájci bourgeois másik büszkesége, a svájci *demokrácia* felől sem. Ez szerinte nem egyéb, mint a kispolgár irigysége és gyűlölete az úrral, az egyedülálló nagysággal szemben, melytől minden igazi érték származik s származott egykor Svájcban is. Ma Svájcban egy arisztokratának a maga különvalóságát ép úgy el kell rejtenie az egyenlőségi dogmától uralt közvélemény elől, mint a monarchistának Oroszországban a bolsevisták elől. S a közvéleménytől való félelem sajátságos *farizeizmusra* vezetett. Az előkelő rejti előkelőségét, a gazdag titkolja vagyonát. Előttünk áll a svájci kispolgár a maga értelmetlen, mert pénzét használni nem tudó takarékosságával, *fösvénységével*, kicsinyességével. — Hogy Svájc ide jutott, annak nem utolsó oka örökös semlegessége, biztosíthatósága. A veszedelem hiánya a hősiesség szellemét eltompította, a harcosból kispolgárt, *vendéglőst* csinált, mely ma az internacionális forgalom kamataiból él. Ezért nevétséges, ha a svájci Európa központjának hirdeti országát. Legfeljebb központi szállodája! A svájcinak meg kell újulnia, farizeusságát le kell vetnie, hogy a kispolgárság képviselőjében méltóan illeszkedjék bele az újjászülető Európa képébe.

* * *

Keyserling térképének még hátralévő országaival ezek után röviden végezhetünk. Ezt annál nyugodtabban tehetjük, mivel *Keyserling* szerint Európának csak két önálló, szellemi centruma van: a már bemutatott francia és német. Velük szemben a többi nép legfeljebb dialektusbeli jelentőséggel bír. A francia és német kultúrhatások jellegzetes ütközőpontja Németalföld két országa, a *francia jellegű Belgium* és a *germán eredetű Hollandia*. *Keyserlingnek* az utóbbiról rajzolt, érdekes képet talán érdemes felvázolnunk. — A holland *germán nép román kultúrával*. A francia szellem nemcsak külsőségekben hatott rá, vallását is az ő-román *Kálvin* Jánostól nyerte. Maga a nép *rút*, esetlen és nyers. Rútságából azonban nem lett kultúra-gyűlölet, kultúra-rombolás. (Az utóbbira példát az orosz paraszt mutatott a forradalom alatt minden szépet, mert tőle idegent, romboló gyűlöletével.) A holland a rútságból kultúrát csinált. Művészete pld. nem az ideálisan szépet ábrázolja, hanem előszeretettel a rútat. Gondoljunk csak a nagy holland festők rút emberalakjaira, s különösen csúnya nőire! Ez könnyen érthető. Az ideálisan szépnak a képe kellemetlen tükör lenne. *A holland kultúra forrása a rútság*. — Ebbe a gondolatmenetbe talál bele a holland *puritanizmus* is. A modern embernek az élet összefüggéseinek meglátásában a pogányságra

emlékeztető elfogulatlansága a puritanizmus kereteit ugyan mindinkább szétfeszíti s a holland férfi puritanizmusa ma inkább csak külsőleges, de puritán a holland nő, mely a maga báj-nélküliségében a puritanizmusban megfelelő világnézetre talált. És a holland élet alaphangját a holland nő adja meg a maga óvatosságával, biztosság utáni vágyával és őszinte puritanizmusával. Nem csoda, ha ez az élet a maga *normális* folyásában oly kevés rendkívüliséget, oly kevés kivételt mutat.

* * *

S most vessünk egy pillantást Svédországra! Svédország *Keyserling* szerint a harminc éves háború után kikapcsolódott az európai történetből. Nyugodt helyzete egy sajátos *probléma-nélküliséget*, feszültség-hiányt eredményezett, mely a svéd pszichére ma oly jellemző. A nép *kedves és barátságos* ellenértékétül vastkos *anyagiasságának*, mely különösen a másutt nem és képzelt *sokat-evésben* mutatkozik. Szellemi problémák iránt nem fogékony, sőt *szellemileg* Európa *legtehetségteleb*b népe. Tehetsége inkább pszichológiai, amit pld. jó bűnügyi regényei bizonyítanak. — Svédország nem vett részt a világháborúban, pedig az belekapcsolta volna őt Európa történetébe, beleedzette volna az újjáalakuló világba. Ez a *semlegesek hátránya*.³ A nyugodt ország ezzel szemben kétségkívül kiválóan alkalmas jelentékeny, *internacionális súlyú egyesek* kifejlődésére. Nem politikai szellemek növekedését u. i. semmi sem zavarja jobban, mint a mozgalmas élet.

* * *

Keyserling „Európa spektrumának“ még két részéről kell megemlékeznünk: a Baltikumról és a Balkánról. A *Baltikum*⁴ az *esztek, lettek és litvánok* hona; népeké, melyek a világháború előtt orosz uralom alatt éltek. Az orosz mellett legjellemzőbb rájuk a *német* hatás, melyet az ott élő német lovagrend gyakorolt életükre. Mindezen hatásokat s az egyes népek divergenciáját is felülmúlja azonban a *balti szellem*, mely az amerikai Unió szelleméhez hasonló erővel egységes balti típusú asszimilálja a Baltikum összes lakóit. Ez a balti a magyarokra emlékeztető, úri, *nemes* típus. A kockázat, a *rizikó* embere, nem pedig a jövőtől való remegése, a „biztosítás“, mint a polgár. Mínt hogy pedig az élet kockázatot, veszélyt jelent, az életnek legmegfelelőbbben alakult típus a nemes. Ezért van jövője a balti embernek, a Baltikum népének, ha kis államai veszélyes helyzetben is vannak. A balti államok ma természetes *összekötő híd Európa és az Ázsiát képező Oroszország között*. Népük története és földrajzi helyzetük egyaránt e fontos szerepre jelöli őket.

* * *

³ *Keyserling*, figyelemreméltóan, nemcsak a semlegeség hátrányairól, de az elnyomottság, a kisebbségi sors előnyeiről is beszél. Az elnyomás sohasem ér célt, az általa kiváltott küzdelem ellenben megédi az elnyomott kisebbségeket, kik a jövőt keresve és a jövőhöz alkalmazkodva az új világ előkészítői lesznek. Ez a kisebbségek *messiási hivatása*, s egyúttal előnye a jelenhez görcsösen ragaszkodó győzőkkel szemben!

⁴ *Keyserling* maga is balti ember, a magyarokkal rokon esztek orszagából.

És végül lássuk Balkánt! Ez a terület mindig kettőt jelentett. Egyfelől kiegyenlíthetetlen ellentéteket, *népek elemi*, fajirtásig menő *gyűlöletét*. Másfelől, az előbbiből következőleg, *Európa lóporos hordóját*. Azért alkalmas a Balkán arra, hogy nagyhatalmak előcsatározásukat a Balkán népeivel csúszaltassák meg, esetleg egész összeütközésüket velük vívassák végig. — Ez a Balkán tulajdonkép *Európa prototípusa*, hiszen Európát is az ellentétek gazdagsága jellemzi. Csakhogy míg az ellentétekből eredő feszültség egy magasabb síkon áldásos, a Balkánon emberirtó komitácisiskodássá torzul. *Keyserling* óva inti Európát, nehogy mérges gázaival, vagy még rosszabb szellemi mérgezéssel a Balkánhoz, esetleg a Balkán alá süllyedjen.

* * *

A nagy európai körút után *Keyserling* felveti a kérdést: Miben is áll hát az európaiság lényege? Mivel jellemezhető ez a sokszínű Európa a maga egészében? A felelet benne lappang az előbbieken. Európa az *ellentétek* legváltozatosabb gazdagsága szemben az egy-típus felé fejlődő Amerikával, vagy Oroszországgal. S ez a nagy gazdagság azért lehetséges, mert Európa az *individualizmus* szellemének képviselője, ismét ellentétben a kollektivistá Amerikával és Oroszországgal (Ázsiával). Innen látható Európa nagy hivatása. A szellemi haladás mindig nagy egyéniségek, individuumok műve. Európa nagysága mindig *szellemiségében* rejlett. Természetesen Európa is szocializálni fogja, ami szocializálható. A szocializmus jelentősége, a nagy tömegek előbbi nyomorát tekintve, tagadhatatlan. És amerikaizálni fogja, ami amerikaizálható. Ez az anyagi jólét és a technika kérdése. Mindez magától-értetődő, természetes valami. Az európai azonban nem ezzel büszkélkedik, nem árúházaiban van a süllypontja, hanem szellemiségében. Hogy ez az Európa meg fog-e maradni, arra *Keyserling* nem választ adni, nem mer jóslatot mondani. Mert „az emberek ostobasága és lustasága“ — írja szorongó szívvel könyve végén, — „mérhetetlenül nagy“.

* * *

Keyserling műve ráeszméltet arra az igazságra, hogy az emberiség teljessége egy naphen sem nyilvánul meg egészen. Csak az összes népek együttvéve közelítik meg azt. A különböző népek különböző tehetségeiben az emberiség más és más értékei domborodnak ki, egymást kölcsönösen kiegészítve. Ebből a belátásból új szellemnek, új Európának kell fakadnia, melynek *Keyserling* egyik kiváló előharcosa . . . A mű Európát tárja fel szerzője egyéniségének visszatükrözésében. Vajjon hihetünk-e a tükörnek? Nem torzít-e sokat el *Keyserling* erőteljes egyénisége? — *Keyserling* kétségtelenül benne van könyvében, azt mondja el, amit ő lát. Olyan látomást közöl, amilyenre egyénisége képesíti. De ha sok dolgot másképp is látunk, el kell ismernünk, hogy *Keyserlingtől* sokat lehet tanulni. Régi gondolatok új erőre ébrednek, homályos élmények világos felismeréssé változnak nyelve kohójában, merész képeiben. — Szavait, mondatait nem lehet a logikus rideg szigorával mérni. Ellenmondásokat nem nehéz kimutatni bennük. A szavak, színek, a nyelv művészi ábrázolások anyaga, melyet ő szüzenén fölénnyel használ fel gondolatai kifejezésére. Sokszor könnyelműnek találjuk, ki nagy kérdésekkel, a népi élet legfőbb problémáival játszik. A mű végén adott jellem-

zések (pld. Hollandia, Svédország) kevésbé ellégítenek ki. Ne feledjük azonban el, hogy a karakterológia nem exact tudomány, s *Keyserling* itt óriási munkát végzett. Munkája gondolkodásra készítet az európai élet legsúlyosabb kérdései felől s közelebb juttat a népek megértéséhez.

Varga Sándor.

KÉRDÉSEK.*)

11. kérdés. Ismeri-e az alföldi magyar nép a *künhalom* szót? Hol ismerik és mit értenek rajta?

12. kérdés. Ismerik-e valahol e kifejezéseket: *Rád nézett a Temariga. Kergesd ki azt a Temaringát.* Varga Bálint.

13. kérdés. Mit jelent a nép nyelvében a *kúpol* ige? Varga Bálint.

FELELETEK.

Feleletek a 2. kérdésre (l. N. és Ny. I, 67). A *szuszék* szó az én hazámban, Szabolcs megyében, a tiszai járásban ma még egészen használatos szó, kifejezés és fogalom. Értik alatta azt a rendkívüli nagy formájú gabona, vagy búza elraktározására alkalmas ládát, amely leginkább tölgyfából és bükkfából készül és pedig úgy, hogy nem szöggel szögezik össze, hanem szétszedhető és összerakható. Mindenütt fa vésések és fakapcsok vannak benne és azok fogják össze. Sok helyen faragásokkal is díszítik ezt a ládát. Igen sok helyen láttam olyan szuszéket, amelyet beépítenek egy nagy kamrába, sokkal nagyobb, mint amilyen az ajtón befér, ami csak úgy lehetséges, hogy szétszedhető és darabonként hordható ki, vagy be a kamrába. Gyermekkoromban még nem voltak magtárak és kamrák a kisebb gazdáknál és így majdnem minden házban, ahol szuszék volt, a tornác végébe volt beépítve és ott állt benne a búza vagy rozs állandóan. Kisebb gazdáknál, ahol 10—15 q. búza vagy rozs terem, a szuszék belül különböző-rekeszekre volt osztva szintén be- és kirakható deszkákkal. Nekünk is volt és ma is van még szuszékünk, amiket így hívnak és így használnak Lövöpetriben, Szabolcs megyében és a környéken.

Dr. Gesztelyi Nagy László.

Tiszaföldvár, Cibakháza, Tiszakürt, Nagyrév és környékén ma is használják a *szuszik*-ot. Ez rendszeren a terjedelmes kamrák egy elkerített részét alkotja. A kamra nagy részében, sarkában építik kb. 20 cm. magas 4 lábira, hogy a macska mozogni tudjon alatta. Téglalap alakú, magassága 180—250 cm., hosszúsága 250—300 cm., míg szélessége 200—250 cm. között váltokozik, a kamra nagysága szerint. Kivitele nem egyforma. Tiszaföldvárott, Cibakházán az összerótt szuszik homlokzatán nincs ajtó, ha-

*) Ismételten kérjük Szakosztályunk tagjait és minden dolgozótársunkat, hogy szíveskedjenek *nyomatásra szánt* közléseiket a *papírosnak csak egyik lapjára* írni. (A papíros háta tehát maradjon üresen.)